

RUSSIA AND THE ROMANIAN POST-DECEMBER FOREIGN POLICY**Miruna Mădălina Trandafir (Iancu)****Postdoc Researcher, Assoc. Teacher**

Abstract: The present interdisciplinary research attempt proposes, by appealing to the usage of a diachronic and hermeneutical grid, to stance the place and implicitly the role that Russia occupies in the Romanian Post-December foreign policy. Within such a referential optics, we intend to punctually present, without claiming to be exhaustive, what place and implicitly what role occupies the Eastern Neighbor in the Post-December foreign policy register initially focused on the openness to the world phrase that proposed a fruitful cooperation with all countries on the bases of understanding, equality and mutual respect, raising barriers imposed by the old regime in international cooperation, subsequently on the concentric circles doctrine, a doctrine that highlighted Romania's European identity, its Euro-Atlantic vocation and the proximity to the Balkans, and ultimately on the Washington-London-Bucharest policy axis, a policy that aimed to certify Romania's image, conferring a dynamic, flexible and energetic profile on the international arena. Integrally, the paper is configured as a diachronic and radiographic incursion on the manner in which Romania through the voice of its decisional factors understood to approach and to manage the relations with the Russian Federation throughout the post-December period.

Keywords: Romania, Russia, foreign policy, post-December, openness to the world, concentric circles, Washington-London-Bucharest axis.

Incontestabil și neîndoielnic, Revoluția din Decembrie 1989, grație anvergurii sale, a deschis noi orizonturi pentru România, orizonturi care de altminteri fuseseră umbrite și încremenite de spectrul comunismului de tip sovietic. Prin urmare și în atari circumstanțe, au început să se întrevadă perspective îmbucurătoare în privința restructurării sectorului economic și social. În același timp, procesul reformării complexe nu a omis nici măcar dimensiunea politicii externe românești, acolo unde principiul axiomatic și director a vizat ieșirea statului român din izolarea patologică în care se afla și reinsertia acestuia în lume.

În consecință, postulând ca principiu diriguitor al politicii externe românești „deschiderea către lume”¹, noua elită politică de la București a demarat un proces radical de schimbare în orientarea internațională a României, prin intensificarea conlucrării cu partenerii tradiționali, în baza respectului reciproc, a înțelegerii, egalității în drepturi și în concordanță cu normele dreptului internațional, marcând, neîndoielnic, prin această orientare redefinită, sfârșitul praxisului izolaționist propriu inferenței vechiului regim. Cu alte cuvinte, „sensul deschiderii era acela că România urma să se deschidă către lume, să se reintegreze într-o lume normală, evident în lumea democratică și să redevină parte a lumii occidentale”². Sensul aprecierii era însă și unul dihotomic. „Schimbarea pe plan extern simboliza deschiderea României către lume, dar și deschiderea lumii către România”³. Era în fond și la urma urmei vorba de un privilegiu biunivoc.

¹ Ion Iliescu, *Momente de Istorie II. Documente, Alocuțiuni, Comentarii, (iunie 1990-septembrie 1991)*, București, Enciclopedică, 1996, p.18.

² Interviu realizat la data de 1 noiembrie 2011 cu Petre Roman, fost Prim-Ministru al României în perioada 1989-1991 și Ministru de Externe între 22 decembrie 1999-28 decembrie 2000.

³ Interviu realizat la data de 12 mai 2012 cu Adrian Năstase, fost Ministru al Afacerilor Externe al României în perioada 1991-1992 și fost Prim-Ministru în perioada 2000-2004.

Sigur că ne putem întreba ce loc ocupau relațiile româno-sovietice în acest construct redefinit de politică externă românească sau mai bine zis cum anume se configurau și unde anume se încadrau raporturile bilaterale având în vedere formatul renovat în cadrul căruia urmau să se desfășoare principalele demersuri și acțiuni pe plan extern. O precizare extrem de relevantă în acest sens, se impune totuși, de la bun început. Potrivit declarațiilor oficiale ale lui Ion Iliescu, reprezentantul de seamă al primei formațiuni politice provizorii, declarații parvenite prin amabilitatea Domniei Sale în baza unui interviu, a reieșit concret faptul că la momentul respectiv, „în relațiile cu Uniunea Sovietică, se punea problema unor relații firești, normale”⁴, afirmație ce întărește convingerea că în cadrul ecuației de politică externă românească, promovată de noua elita politică de la București, a prevalat dezideratul imuabil al unei relații bilaterale deschise, pragmatice și constructive cu omologii de la Kremlin. Concomitent, afirmația fostului demnitar de stat, reflectă convingerea că România, prin vocea elitei sale politice legitime, a manifestat încă de la bun început un interes sporit în privința elaborării celor mai adecvate modalități și procedee de restabilire a unui *modus vivendi* în plan bilateral, adoptând o strategie particulară în raport cu Uniunea Sovietică.

Astfel, în temeiul acestui nou algoritm de gestionare a cadrului bilateral, acțiunile de început au urmărit în primul rând dispariția stării de rebeliune care se instalase la nivelul repertoriului bilateral și revigorarea raporturilor în toate sferile de interes reciproc, o mărturie mai mult decât elocventă în acest sens fiind reprezentată de multitudinea contactelor și a întâlnirilor la nivel înalt care s-au desfășurat începând cu primele luni ale anului 1990 și care s-au finalizat de fiecare dată cu pași concreți în direcția procesului de deblocare și de normalizare a raporturilor bilaterale româno-sovietice. Fără a exagera datele problemei, se poate opina faptul că dimensiunea raporturilor româno-sovietice a cunoscut, odată cu schimbările din Decembrie 1989 și implicit odată cu elaborarea noii strategii de politică externă românească un proces treptat de reconversie, proces în cadrul căruia dialectica conținutului a prevalat. Astfel, grație efortului ambivalent depus în vederea depășirii mefienței reciproce, aspectele divergente din cadrul registrului bilateral au trecut în subsidiar iar identificarea domeniilor de interes comun au prevalat. În definitiv, cu ocazia transformărilor care au avut loc în România, raporturile româno-sovietice au avut șansa unor restituiri firești și a unor corecții de fond. Tocmai din acest considerent putem afirma că episodul deschiderii către lume poate fi calificat simbolic drept momentul achizițiilor de substanță dobândite în dimensiunea bilaterală, cu atât mai mult cu cât odată cu acest episod pivotal, raporturile româno-sovietice s-au aliniat la o serie de comandamente principiale și s-au subsumat unei viziuni clare și precise.

Prin urmare și în atari condiții, dacă este unanim recunoscut aspectul conform căruia sub apanajul deschiderii către lume statul român a nutrit la o armonizare de interese în raport cu Vecinul său Estic, rezervându-i de altfel un statut privilegiat în cadrul acestui construct redefinit de politică externă este tot atât de adevărat că România sub conducerea președintelui Emil Constantinescu își propunea ca și direcții prioritare de politică externă, dincolo de obiectivul fundamental al integrării statului român în cadrul structurilor și mecanismelor euroatlantice, „reconsiderarea sistematică a relațiilor cu Federația Rusă”⁵ (doctrina cercurilor concentrice). Obiectivul relansării și resetării relațiilor cu Federația Rusă și implicit, articularea unei noi politici destinată vecinilor statului român, erau unanim împărtășite și la nivelul Ministerului de Externe, acolo unde reprezentantul exponențial al diplomației

⁴ Interviul realizat la data de 11 mai 2011, cu Ion Iliescu, fost președinte al României, în perioada 1990-1996/2000-2004.

⁵ Vezi pe larg Emil Constantinescu, *Timpul dărâării, timpul zidirii. Cărțile Schimbării*, Vol.IV, București, Universalia, 2002, p.256.

românești, devenise, Adrian Severin. Astfel, sarcina dificilă de reformatare a cadrului de relaționare cristalizat în plan bilateral, i-a revenit indubitabil, noului Ministru de Externe, Adrian Severin, mai exact demnitarului român care încă de la preluarea mandatului său a găsit un registru bilateral totalmente blocat, dificil de reaclimatizat. Chiar și așa însă, noul șef al diplomației românești a depus eforturi considerabile pentru a descongiona registrul raporturilor bilaterale. O primă inițiativă destinată reîncălzirii relațiilor, care erau profund afectate de o atmosferă de glaciațiune, dublată de un mare grad de neîncredere, a fost cea care a vizat conceptualizarea unui mecanism corector, de restabilire a încrederii în dimensiunea raporturilor bilaterale.

În accepțiunea artizanului său, noul mecanism de refacere a încrederii pornea de la un calcul cât se poate de simplist și era adecvat problemelor cu care se confruntau la momentul respectiv România și Federația Rusă în raporturile lor bilaterale. În primul rând, „mecanismul de refacere a încrederii elaborat de Adrian Severin avea trei componente de bază, după cum urmează:

- 1).un sistem de consultări permanente și periodice la nivelul diplomației celor două țări, respectiv un sistem de consultări care viza pe lângă aspectele uzuale consubstanțiale registrului bilateral și aspecte strategice și economice (în baza acestui sistem de consultări permanente, noul Ministru de Externe al statului român a reușit să pună pentru prima dată în discuție posibilitatea ca România să fie racordată la traseele rusești de hidrocarburi);
- 2). o agendă a relațiilor importante dar necontroversate;
- 3). o agendă a relațiilor și importante și neimportante dar controversate (în cadrul acestei agende erau examinate chestiunile legate de situația din Republica Moldova, din Transnistria, de contencioase mai vechi (problematicele tezarului românesc după la Moscova, pactul Ribbentrop-Molotov)⁶.

Practic, sub faldurile noului aranjament destinat estompării până la dispariție a mefienței instalate la nivelul registrului bilateral, șeful diplomației românești a urmărit resuscitarea raporturilor cu Federația Rusă și implicit regenerarea acelu cadru favorabil colaborării dintre cele două țări. Cu toate acestea însă și în pofida demersului său meritoriu, șeful diplomației românești s-a lovit în mod constant de faptul că în contextul logicii reinsertiei statului român în sistemul civilizației occidentale și de-a lungul acestui interstițiu calat pe segmentul integraționist al României în structurile euroatlantice, dimensiunea raporturilor bilaterale româno-ruse a reprezentat o componentă subsidiară, la nivelul raporturilor dintre România și Federația Rusă, lipsind cu desăvârșire atât o strategie adecvată proceselor geopolitice derulate cât și un cadru bilateral subsumat unei politici românești exponențiale, rodată pe relația cu Occidentul.

Și astfel dacă este unanim recunoscut aspectul conform căruia sub auspiciile strategiei de politică externă specifică guvernării CDR-iste, proiectul regândirii sistematice a raporturilor cu Rusia s-a subsumat unui calcul marginal și eminent neesențial (deși șeful diplomației românești a depus eforturi considerabile în vederea resetării relațiilor cu Federația Rusă în baza unui mecanism corector), este tot atât de adevărat că în cadrul doctrinei de politică externă românească promovată de Traian Băsescu, doctrină a cărei filozofii de bază s-a centrat în jurul „construcției axei Washington-Londra-București în calitate de construcție care cultiva un anumit tip de relaționare preferențial al României în raport cu cele două țări

⁶ Interviu realizat la data de 15 martie 2012 cu europarlamentarul Adrian Severin, Fost Ministru de Externe al României între 12 decembrie 1996 și 29 decembrie 1997.

indicate de capitalele lor”⁷, s-a înscris și o nouă politică care acorda o atenție considerabilă Federației Ruse. În același timp trebuie subliniat și faptul că dincolo de noua strategie de politică externă articulată sub conducerea lui Traian Băsescu, strategie care de altminteri imprimă o puternică orientare și relațiilor cu Federația Rusă, la momentul respectiv și luând în considerare re poziționarea României față de re perele sale externe nodale, mai exact luând în considerare re poziționarea României în calitate de membru cu drepturi depline al Organizației Nord-Atlantice, repertoriul relațiilor bilaterale româno-ruse a adiționat, dincolo de uzualele și perenele paliere pe care s-au structurat discuțiile bilaterale româno-ruse încă din momentul imploziei comunismului, un nou set de aspecte stringente, după cum urmează: 1). chestiunea Republicii Moldova și implicit problematica transnistreană, problematică pe marginea căreia statul român prin vocea președintelui său nou ales, și-a exprimat dorința de reinsertie în cadrul formatului de negocieri; 2). reconsiderarea și reevaluarea relațiilor economice în spectrul bilateral cu tot ceea ce implica acest demers (eliminarea deficitului comercial existent, stimularea exporturilor românești în Federația Rusă și nu în ultimul rând, pătrunderea capitalului rusesc în România); 3). amplasarea bazelor militare ale SUA pe teritoriul României, decizie de altminteri criticată dur de către Federația Rusă; 4). conlucrarea la Marea Neagră într-o panoplie de aspecte cu valențe ilicite”⁸.

În cel mai scurt timp însă, toate aspectele benefice subsumate contextului bilateral, aspecte care de altminteri începuseră să prindă contur, au fost subit abandonate iar tot entuziasmul care îl animase pe președintele Traian Băsescu încă de la debutul mandatului său spre a conferi un suflu promițător cadrului bilateral româno-rus, a dispărut pe măsură ce noul reprezentat de seamă al elitei politice românești a schimbat radical decorul relațiilor cu Federația Rusă, atribuindu-le o cromatică cu totul particulară, cu valențe frondiste și intransigente și implicit, în detrimentul unui curs firesc de evoluție în repertoriul bilateral. Altfel spus, în contextul în care reprezentantul de seamă al elitei politice românești a acordat o atenție mult mai mare propriului său sistem extern de referință și și-a focalizat tot arsenalul strategic și tactic pe preeminența componentei occidentale, sau mai bine zis pe preeminența componentei americane, relațiile cu Federația Rusă au ieșit deliberat din sfera priorităților de politică externă românească și au evoluat în baza unei grile sinuoase și pline de inflexiuni, intrând într-un unghi mort și înregistrând un punct maxim de declin, declin care de altminteri s-a menținut și cu prilejul următorilor ani.

Concluzii

În concluzie se poate aprecia faptul că imaginea desprinsă din cadrul acestui peisaj de formule eclectice în baza cărora principalii decidenți politici români au înțeles să abordeze relațiile cu Rusia, este aceea care evidențiază că în afara de episodul pasager care i-a avut ca și protagoniști pe liderii primei formațiuni politice provizorii, lideri care de altfel și-au focalizat tot interesul strategic și tactic pe direcția obiectivului conferirii unui curs nou relațiilor bilaterale, cu prilejul tuturor celorlalte guvernări, paradigma de abordare tributară etosului bilateral s-a disociat printr-o lipsă de substanță dar și de consistență, lipsind astfel cu evidență, o strategie clară și coerentă de gestionare dar implicit și de dezvoltare a relațiilor cu Rusia. Practic, cu excepția interludiului guvernării FSN-iste, la nivelul tuturor celorlalte formațiuni guvernante nu a fost sesizată o direcție de acțiune susceptibilă de articularea unei

⁷Vezi informații suplimentare pe marginea doctrinei de politică externă a lui Traian Băsescu la Nicolae Toboșaru, “Axa Washinton-Londra-București în Politică Externă și de Securitate a Administrației Prezidențiale Băsescu- Deziderat și Realitate”, In *Pulsul Geostrategic*, nr.32, <https://www.ingepo.ro/download.../126/SuplimentBuletin32Ro.pdf>.

⁸ Institutul Ovidiu Șincai, *Efectele „Doctrinei Băsescu” : izolarea internațională a României*, București, 7 martie 2008, pp. 19- 20, http://www.fisd.ro/PDF/mater_noi/Raport%20pol%20externa%202008.pdf.

politici autonome, active și adaptată la natura complexității, excepționalității dar și a specificității toposului bilateral. Cu alte cuvinte, nu a existat o doctrină de politică externă românească cu un specific calat pe realitatea spațiului bilateral.

BIBLIOGRAPHY:

I. Memorialistică:

Constantinescu, Emil, *Timpul dărâmării, timpul zidirii. Cărțile Schimbării*, Vol.IV, Universalia, București, 2002;

Iliescu, Ion, *Momente de Istorie II. Documente, Alocuțiuni, Comentarii*, (iunie 1990-septembrie 1991), Enciclopedică, București, 1996.

II. Studii și articole:

Toboșaru, Nicolae “Axa Washinton-Londra-București în Politica Externă și de Securitate a Administrației Prezidențiale Băsescu- Deziderat și Realitate”, In *Pulsul Geostrategic*, nr.32, <https://www.ingepo.ro/download.../126/SuplimentBuletin32Ro.pdf>;

Institutul Ovidiu Șincai, *Efectele „Doctrinei Băsescu”: izolarea internațională a României*, București, 7 martie 2008, http://www.fisd.ro/PDF/mater_noi/Raport%20pol%20externa%202008.pdf.

III. Mărturii Orale:

Interviu realizat la data de 1 noiembrie 2011 cu Petre Roman, fost Prim-Ministru al României în perioada 1989-1991 și Ministru de Externe între 22 decembrie 1999-28 decembrie 2000;

Interviu realizat la data de 12 mai 2012 cu Adrian Năstase, fost Ministru al Afacerilor Externe al României în perioada 1991-1992 și fost Prim-Ministru în perioada 2000-2004;

Interviu realizat la data de 11 mai 2011, cu Ion Iliescu, fost președinte al României, în perioada 1990-1996/2000-2004;

Interviu realizat la data de 15 martie 2012 cu europarlamentarul Adrian Severin, Fost Ministru de Externe al României între 12 decembrie 1996 și 29 decembrie 1997.

Finanțarea pentru publicarea acestei lucrări s-a realizat de către Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane prin proiectul „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”: POSDRU/159/1.5/S/133652.